Lausunto/ Ilmastolääkärit (Hanna Rintala)

10.4.2025

Asia: VNS 7/2024 vp Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta
https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+7/2024

Ilmastolääkäreiden puolesta kiitän mahdollisuudesta kannanottoon ja lausun seuraavaa:

Pääsääntönä on, että kaikkien estävän kehityksen tavoitteiden edistäminen parantaa poikkeuksetta myös ihmisten terveyttä. Lääkäreinä voimme todeta, että Agenda2030 -tavoitteista ja niiden toteuttamisesta nopeasti ja tehokkaasti on pidettävä kiinni ihmisten terveyden edellytysten vuoksi.

Kuten tunnettua, olemme ilmastokriisin, luontokadon ja niihin kytkeytyvien yhteiskunnallisten kriisien ja globaalia epäoikeudenmukaisuutta pahentavien kehityskulkujen osalta nyt jo erittäin kriittisessä tilanteessa. Tulevaisuusvaliokunnan jäseninä ymmärrätte, että kaikki yhteiskunnan toiminnot tulee asettaa kriittiseen tarkasteluun: vievätkö ne meitä kohti ihmisten terveyttä ja hyvinvointia ja ekologis-sosiaalista kestävyyttä, vai pois päin. On oltava valmis isoihin rakenteellisiin muutoksiin, koska totuus on, että iso osa yhteiskunnassa toteutettavasta toiminnasta (erityisesti esimerkiksi kaupallisella ja elinkeinoelämän puolella) ei vie meitä kohti Agenda2030 -tavoitteita eikä näin ollen kohti ihmisten terveyttä, vaan uhkaa sitä.

Agenda2030 -tavoitteista nro 8 edustaa ihmisarvoista työtä ja talouskasvua. Rajallisella planeetalla talouskasvu tarkoittaa aina aineellisten resurssien lisäkulutusta, vaikka kasvua syntyisi palveluista tai muusta ns. "aineettomasta". Siksi kaikki saatavilla oleva talousosaaminen on kytkettävä kasvulle perustuvan talousjärjestelmän muuttamiseen ylikuluttavasta hyvinvointiperustaiseksi, ja talouskasvun tavoittelusta on voitava luopua.

Muut Agenda2030-tavoitteet ovat kiistatta ihmisen terveyden ja ympäristön sekä oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta kaikille suotuisia. Tässä muutamia win-win-tilanteita:

- Planetaarinen ravitsemus eli pääasiassa kasvispohjainen, täysipainoinen ravinto riittää ad 10 miljardille ihmiselle ja poistaa sekä aliravitsemusta että epäterveellisen, eläinperäisen ruuan aiheuttamaa syöpien, sydän- ja verisuonisairauksien ja muiden kansansairauksien tautitaakkaa.
- Fossiilisten polttoaineiden alasajo ja yksityisautoilun sekä lentämisen rajoittaminen huomattavasti nykyisestä vähentää jopa 7 miljoonaa ilmansaasteisiin liittyvää kuolemaa vuosittain, ja samalla liikkumattomuuteen liittyvä sairastaminen vähenee. Samalla vähintään vähennetään riippuvuutta maailman diktatuureista/ niiden tukemista öljykaupan kautta.

- Erityisesti nuoria koskevan mielenterveyskriisin juurisyihin voidaan pureutua ja sitä korjata muuttamalla toimintatapoja yhteiskunnassa, yhteisöissä ja vuorovaikutuksessa niin, että rakennetaan myötätuntoyhteiskuntaa. Sellaisessa pidetään kaikista, myös heikoimmassa asemassa olevista, ja esimerkiksi eläinten oikeuksista huolta. Nuoret tarvitsevat vahvoja signaaleja siitä, että heidän tulevaisuudestaan halutaan todella huolehtia ja että he ovat tärkeitä ja myös osallisia yhteiskunnan korjaamisessa.
- Kansainvälisellä yhteistyöllä voidaan saada suojeltua maailman tärkeimmät ekosysteemit, kuten Amazonian alue. Tämä on ihmisten terveyden edellytyksille juuri nyt erittäin kriittistä, kun alue etenee kohti peruuttamatonta tuhoa ja keikahduspistettä.
- Ihmisten tietoisuutta ja valmiutta kestävyyskysymyksissä on parannettava kaikenikäisillä. Jokaisen suomalaisen tulisi nyt olla matkalla kohti 1,5 asteen elämäntapaa. Ei riitä että koululaiset oppivat kestävyydestä, kun huoltajilla ei ole valmiuksia eikä edes riittävää tietoa toteuttaa saatuja oppeja. Kestävyystietoisuuden parantaminen eli kaikenikäisten kestävyyskasvatus lisää ihmisten mahdollisuutta arvojensa mukaiseen, merkitykselliseen elämään ja paljon suurempaan kokonaishyvinvointiin kuin nykyinen materiaaliseen ylikulutukseen perustuva elämäntapa voi ikinä tarjota.

Toimet, joihin tulee keskittyä, jotta Agenda2030 toimeenpano kohdistuu oikein ja vaikuttavasti:

1. **Kaikkien yhteiskunnallisten päätösten** on ensisijaisesti pyrittävä edistämään niin ihmisten hyvinvointia ja terveyttä kuin ekologis-sosiaalista kestävyyttä. Näillä toimilla edistetään samalla paikallisesti maailmanlaajuisen rauhan ja ihmisten yhdenvertaisuuden edellytyksiä. Kaiken päätöksenteon pohjana tulee siis olla planetaarinen terveys.

2. On lisättävä yhteistä ymmärrystä siitä, että planetaarinen kriisi (ilmastonmuutos, luontokato ja elinympäristöjen pilaantuminen, sekä näihin kytkeytyvät sodat, konfliktit ja epävakaus) **uhkaa jokaisen ihmisen terveyttä ja hyvinvointia Suomessa** jo nyt, ei vain kaukana muualla tai joskus tulevaisuudessa.

3. On lisättävä yhteistä ymmärrystä siitä, että nykytoiminta ajaa parhaillaan meitä maailmanlaajuisesti kohti **keikahduspisteitä**, joiden jälkeen katastrofikehitys kiihtyy eikä ole enää pysäytettävissä. Meillä on 2–5 vuotta aikaa estää pahimmat seuraukset. Tämä epämiellyttävä totuus on voitava ottaa vastaan ja siitä on edettävä toimintaan välittömästi.

4. On lisättävä yhteistä ymmärrystä siitä, että ekologinen ja sosiaalinen kestävyys vaativat totuttuun elämäntapaan **muutoksia, joiden aika on juuri nyt.** Globaaleja ongelmia tulee ratkoa paikallisesti, ja ihmisille on järjestettävä mahdollisuus osallistua tuhoisien kehityskulkujen muuttamiseen. Resurssit on jaettava oikeudenmukaisesti, jotta jokaiselle taataan samat mahdollisuudet hyvään elämään.

5. On ymmärrettävä, että **suurin osa ihmisistä (80 %) odottaa poliitikoilta ekologisen ja sosiaalisen kestävyyden varmistamista** vaikka siitä joutuisi maksamaan ja vaikka elintaso

sen johdosta laskisi, ja vain vähemmistö vastustaa näitä muutoksia. Tarvittavat keinot muutosten aikaansaamiseen ovat jo olemassa - ne pitää ottaa käyttöön.

6. **Planetaarinen ravitsemus** eli kasvipohjainen, haluttaessa eläinperäisellä ruualla täydennettävä ravitsemus on tehtävä kaikille saavutettavaksi ja ensisijaiseksi erityisesti julkisissa ruokapalveluissa. On lisättävä tietoisuutta planetaarisen ravinnon **terveyshyödyistä**: sairastavuus ja kuolleisuus vähenevät. Ihmisille on tarjottava tukea planetaarisen ravitsemuksen omaksumiseen.

7. Fossiilisten polttoaineiden alasajo on toteuttava nopeasti. Julkisten palveluiden on otettava käyttöön **uusiutuva sähkö**. Paikallisesti on tuettava asukkaiden valmiutta ja parannettava **lihaksilla liikkumisen ja julkisen liikenteen käytön edellytyksiä**. Yksityisautoilun ja lentämisen on oltava tarveperustaista. Tähän on edettävä riippumatta vaikeuksista tai vastustuksesta.

8. Metsiä on kohdeltava niin kuntien, valtion kuin yksityistenkin omistuksessa **kestävän metsänhoidon suositusten** mukaisesti ja hiilinielut on saatava nopeasti kasvamaan. **Luonnon ennallistamista** on vauhditettava ja siihen osallistettava nuoria ja mm. järjestöjä. **Luonnonsuojelualueita** on lisättävä EU:n biodiversiteettistrategian mukaisesti. Rahoitus suojeluun ja ennallistamiseen on paikallistasolla moninkertaistettava. Kaupunki- ja keskusta-alueilla on lisättävä **viheralueita**. EU:n biodiversiteettidirektiivin mukaisesti 30 % maa- ja vesialasta on suojeltava ja saatettava luonnontilaiseksi 2030 mennessä (nyt Etelä-Suomessa 3 % ja Pohjois-Suomessa 15 %).

9. Kuntien ja hyvinvointialueiden tulee **lisätä kiertotaloutta ja korjaamista** ymmärtäen, että näin toimien saavutetaan säästöjä. Samalla lisätään paikallisia työpaikkoja. Uuden rakentamiseen ja uusiin hankintoihin sekä niiden kilpailutuksiin tulee sisällyttää **tärkeimpänä kriteerinä** ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Talousasiantuntijoiden osaaminen tulee valjastaa talousjärjestelmän muuttamiseen ekologisen ja sosiaalisen kestävyyden mukaiseksi (vrt. donitsitalousmalli)

10. Kuntien ja hyvinvointialueiden on laadittava toimintaa ohjaava **ilmastostrategia**, kuntien myös biodiversiteettistrategia. Valtion on noudatettava ja kirittävä omaa ilmastolakiaan ja sen toteuttamista. Kestävyystoimet on otettava haltuun kaikkialla: ne ovat sekä itsestään selvä osa yhteisten velvollisuuksien hoitamista, että inspiroiva mahdollisuus aiempaa huomattavasti kattavampaan **hyvinvointiin ja kukoistavaan tulevaisuuteen.**